

POPUNJENOST VISOKOKATEGORISANOG SMEŠTAJA U ODNOSU NA IZMENJENE USLOVE TRAŽNJE – PRIMER OPŠTINE VRNJAČKA BANJA

OCCUPANCY OF THE HIGHLY CATEGORIZED ACCOMMODATION RELATED TO THE CHANGED CONDITIONS OF DEMAND – THE EXAMPLE OF THE MUNICIPALITY OF VRNJAČKA BANJA

Mladenović Dejan | Srednja škola „ Hiljadu trista kaplara,, Ljig, Srbija | dejanmladenovic.ljig@gmail.com
Popović Ivana | Geografski fakultet, Beograd, Srbija | ivanapopovicljig573@gmail.com

Sažetak

Opština Vrnjačka Banja koja raspolaže odličnom turističkom bazom, dobrom ponudom smeštajnih kapaciteta i ogromnom tradicijom svakako je jedana od "turističkih" lidera, zbog čega se uspešnost poslovanja u njoj može posmatrati kroz prizmu uspešnosti ukupnog poslovanja banjskog turizma u Republici Srbiji. Sagledavanje postojećeg poslovanja visokokategorizovanih objekata u opštini Vrnjačka Banja može poslužiti za dobijanje jasnije slike o položaju sličnih privrednih subjekata u Republici Srbiji, posebno u banjskom turizmu. Nakon sagledavanja motivske baze ove opštine, u ovom radu je razmotrena ponuda, popunjenost i cena visokokategorizovanog smeštaja u pomenutoj opštini, pre izbijanja pandemije korona virusa i upoređena je sa tražnjom u prvih šest meseci po izbijanju pandemije.

Na osnovu analize poslovanja visokokategorizovanih smeštajnih kapaciteta u prvih šest meseci krize utvrđeno je da su i pored velikih problema uspeli da prežive na tržištu. Pomoć države i pronalazak alternativnih vidova smeštaja pomogli su im da premoste krizni period do ponovnog vraćanja u redovne uslove poslovanja.

Abstract

The municipality of Vrnjacka Banja, which has an excellent tourist base, a good offer of accommodation facilities and a huge tradition, is certainly one of the "tourist" leaders, which is why the success of its business can be viewed through the prism of overall spa tourism business in Serbia. A review of the existing business of highly categorized facilities in the municipality of Vrnjačka Banja can serve to obtain a clearer picture of the position of similar economic entities in the Republic of Serbia, especially in spa tourism. After reviewing the motive base of this municipality, this research discusses the supply, occupancy and price of highly categorized accommodation in the municipality, before the outbreak of the pandemic and compared to the demand in the first six months after the outbreak of the pandemic. Based on the analysis of the business of highly categorized accommodation capacities in the first six months of the crisis, it was determined that despite big problems, they managed to survive on the market. State aid and the discovery of alternative forms of accommodation helped them overcome the crisis period until the return to normal business conditions.

Ključne reči: Vrnjačka Banja, popunjenost kapaciteta, smeštaj, ponuda, tražnja

Keywords: Vrnjacka Banja, capacity utilization, accommodation, supply and demand

JEL klasifikacija: L83

DOI: 10.5937/trendpos2101033M

UDK: 338.485.2(497.11 Врњачка Бања)

COBISS.SR-ID 41675273

1. Uvodna razmatranja

Predviđanja globalnog ekonomskog rasta iz 2019. godine ukazivala su na moguću stagnaciju i usporavanje globalne ekonomije i ekonomija vodećih zemalja tokom 2020. godine.[1] U trenutku predviđanja pažnja je bila usmerena na trgovinske odnose SAD-a i Kine, migrantsku krizu, nepovoljne odnose Evropske Unije i Rusije izazvane sankcijama, sukobe u Siriji, opasnost od međunarodnog terorizma i ostale u tom trenutku poznate "faktore rizika".

Pandemija izazvana virusom COVID-19, proglašena početkom 2020. godine predstavlja najveći izazov sa kojim se svet suočio u periodu od Drugog svetskog rata, zadajući pre svega udarac globalnom turističkom privređivanju i kretanju turista.[2] I pored toga što postoji neizvesnost budućeg kretanja zaraze koronavirusom, koja otežava procene budućih ekonomskih kretanja, a ono što se sa sigurnošću može reći da je šok pandemije pogodio ekonomiju i sa strane agregatne tražnje i sa strane agregatne ponude. Tražnja je pogođena smanjenjem potrošnje domaćinstava, koja troše samo za osnovne potrebe, poput hrane, lekova i zaštitne opreme, a države povećavajući izdatke za zdravstveni sistem i povećanje bolničkih kapaciteta. Agregatna ponuda pogođena je činjenicom da su mnogi privredni subjekti smanjili ili potpuno zaustavili svoj rad usled zahteva da se održava socijalna distanca i smanje kontakti. [3]

Svakako, globalna ekonomska recesija ne može mimoći ni našu zemlju, a naročito ne sektore turizma i ugostiteljstva, uzimajući u obzir sve mere koje se sprovode u cilju suzbijanja pandemije. Neke od preduzetih mera poput zatvaranja granica, obavezne socijalne distance i obavezne primene zaštitnih sredstava imaju direktan uticaj na smanjenje turističkog prometa. Na drugoj strani Vlada Republike Srbije donela je čitav niz kratkoročnih mera kojima se ublažavaju negativne ekonomske i socijalne posledice uticaja virusa COVID-19 u oblasti fiskalne, monetarne i trgovinske politike. U takvim okolnostima neophodno je sagledati uticaje negativnih okolnosti izazvanih pandemijom virusa i podsticajnih mera koje je donela naša zemlja.

Kako bi se utvrdilo realno stanje u specifičnom sektoru ponude visokokategorisanih smeštajnih kapaciteta opštine Vrnjačka Banja neophodno je najpre sagledati motivsku bazu ove opštine. Nakon toga potrebno je razmotriti ponudu, popunjenost i cenu ove vrste kapaciteta u pomenutoj opštini, pre izbivanja pandemije, kako bi mogla da se uporedi sa tražnjom u prvih šest meseci po izbivanju pandemije. Na osnovu ovakve komparativne analize dva vremenska perioda mogu se izvući zaključci o efektima dosadašnje ekonomske krize u konkretnom sektoru, kao i fleksibilnost njegovog poslovanja u izmenjenim uslovima privređivanja.

Sagledavanje postojećeg poslovanja visokokategorizovanih objekata u opštini Vrnjačka Banja može poslužiti za dobijanje jasnije slike o položaju sličnih privrednih subjekata u Republici Srbiji, posebno u banjskom turizmu. Takođe, dobijeni rezultati mogu biti iskorišćeni u budućem periodu za pronalaženje što boljih instrumenata i mera, pre svega ekonomske, monetarne i socijalne politike koje bi unapredile poslovanje u kriznom periodu. Eventualni pozitivni efekti donetih mera od strane države ili samih privrednika iz ove oblasti treba da posluže kao putokaz kojim putem bi bilo dobro ići. Na drugoj strani negativni ekonomski pokazatelji mogu biti upozoravajući signali za izbegavanje eventualnih propusta i grešaka koje su pravljene. Opština Vrnjačka Banja koja raspolaže odličnom turističkom bazom, dobrom ponudom smeštajnih kapaciteta i ogromnom tradicijom svakako je jedna od "turističkih" lidera, zbog čega se uspešnost poslovanja u njoj može posmatrati kroz prizmu uspešnosti ukupnog poslovanja banjskog turizma u Republici Srbiji. Šta je ono što konkretno privlači veliki broj domaćih i inostranih turista u ovu banju može se razumeti analiziranjem njene motivske baze.

2. Motivska baza opštine Vrnjačka Banja

Vrnjačka Banja kao sedište istoimene opštine je privredni, politički i kulturni centar. Udaljenost Vrnjačke Banje od međunarodnog puta je 3-15km, a od magistralnog 0,5-3km što ukazuje na dosta povoljan položaj u odnosu na saobraćajnice. Smeštena je u dolini Vrnjačke reke i njene pritoke Lipovačke reke, a sa juga istoka i zapada zaklonjena je planinom Goč, dok se na severu prostire venac Gledićkih planina. Severnije protiče i Zapadna Morava koja omogućava turistima u Vrnjačkoj Banji da svoj boravak upotpune rekreacijom na vodi ili ribolovom. U širem planinskom okruženju su i Kopaonik, Željin, Jastrebac i Stolovi, pa zelenilo, bogate šume i prirodne lepote koje su njihov sastavni deo imaju veliki značaj za turizam.

Po bogatstvu turističkih motiva u okruženju Vrnjačka Banja ima jedan od najpovoljnijih položaja jer se u njenoj neposrednoj blizini nalaze sakralni objekti izuzetnih umetničkih vrednosti i istorijskog značaja (manastiri Ljubostinja, Žiča, Studenica, Gradac, Sopoćani), druge banje (Mataruška, Jošanička), gradski centri (Kraljevo, Kruševac, Trstenik) i brojni kulturni spomenici koji upotpunjuju ponudu Vrnjačke Banje.[4]

Vrnjačka Banja ima dugu tradiciju i kulturu u koju su se uplitali uticaji različitih naroda. Brojna arhitektonska zdanja su istovremeno i kulturni spomenici značajnih umetničkih vrednosti. Takav je i Zamak kulture ili letnjikovac generala Jovana Belimarkovića koji je proglašen je kulturnim dobrom, od velikog značaja za Srbiju. U njemu se danas nalazi Zavičajni muzej sa etnografskom, istorijskom, umetničkom i prirodnjačkom zbirkom. Predstavlja najznačajniji banjско-turistički centar Srbije zahvaljujući razvoju sportsko-rekreativnog, kulturno-manifestacionog, seoskog, lovnog, tranzitnog, izletničkog, kongresnog i ekološkog turizma, pored prvobitne lečilišne funkcije. Vrnjačka Banja poseduje izvore i tople i hladne mineralne vode. Ima ih sedam. Sa izvora Topla voda i Vrnjačko vrelo se flašira voda Vrnjci.

Kulturni centar je organizator stodnevne letnje manifestacije „Vrnjačke kulturne svečanosti“ sa programima iz oblasti književnosti, muzičkog, televizijskog, filmskog i pozorišnog stvaralaštva, likovne umetnosti i muzeologije. Pored brojnih manifestacija, najveću pažnju zavređuje Vrnjački karneval i muzički festival „Lovefest“. Vrnjačka Banja je prepoznatljiva po mostu ljubavi na koji parovi kače katance sa svojim imenima, a ključ simbolično bacaju u reku, verujući da se nikada neće rastati. [5]

Kako bi svi potencijalni turisti koji su zainteresovani mogli zadovoljiti svoje potrebe za smeštajem neophodno je analizirati tipove i ponudu smeštajnih kapaciteta u periodu pre izbijanja pandemije virusa COVID-19.

3. Tipovi i ponuda smeštajnih kapaciteta

Vrnjačka Banja se prvenstveno formirala kao lečilište, a potom kao mesto za odmor, zabavu i rekreaciju. Idući u korak sa promenama u potražnji turista i konstantnim povećanjem njihove brojnosti, u Vrnjačkoj Banji je izgrađena neophodna infra i suprastruktura koja odgovara na raznovrsne zahteve posetilaca. Poseban akcenat je stavljen na izgradnju smeštajnih objekata različitog tipa, koji svojom opremljenošću, različitim nivoom komfora i lokacijom diktiraju raznovrsne cene.

Prema podacima Turističke organizacije Vrnjačke Banje (TOVB), Banja ima 5.305 ležaja u svim kategorisanim receptivnim objektima. Oni su raspoređeni u hotele, apart i garni hotele, vile, apartmane i odmarališta. Prema proceni TOVB postoji još oko 8.000 neregistrovanih ležaja u kategoriji privatnog smeštaja. [5] U ovom radu akcenat je stavljen na visokokategorizovane objekte sa 3 i 4 zvezdice, s obzirom na to da ova opština ne poseduje kapacitete sa 5 zvezdica. Ovo može predstavljati nedostatak u ponudi, kada se u obzir uzmu gosti koji žele viši nivo usluge i komfora za koji su spremni da plate i veću cenu. Na osnovu ovoga može se zaključiti da ne postoji dovoljan nivo tražnje za najvišim kategorizovanim nivoima, odnosno da su banjски kapaciteti okrenuti pre svega kategorijama srednje i više srednje klase potrošača. Ovoj tezi u prilog ide i činjenica da postoji veliki broj privatnih i odmarališnih kapaciteta.

Hoteli sa 3 zvezdice podrazumevaju prostrane sobe sa centralnim grejanjem, telefonom, kablovskom televizijom, minibarom, neophodnim sredstvima lične higijene i ostalom opremom neophodnom zadovoljenju svakodnevnih potreba. Takođe, hotel mora posedovati i prostorije za pranje i peglanje veša gostiju, kao i bogatu gastronomsku ponudu. Rad recepcije je minimum 14 sati dnevno.

Hoteli sa 4 zvezdice moraju zadovoljavati iste uslove kao i hoteli sa tri zvezdice, s tim što podrazumevaju modernije opremljene i osvetljene sobe. Hotel mora posedovati lift, ulaz za osoblje i isporučiocce, parking mesta i garaže, mogućnost odlaganja sportskih rekvizita. Hoteli ove kategorije nude mogućnost pružanja usluge doručka u sobama, kao i A la kart restoran koji radi 7 dana u nedelji. Rad recepcije je minimum 18 sati dnevno. [6]

U ponudi Vrnjačke Banje dominiraju veliki hoteli i privatni smeštaj u vidu apartmana i vila. Visoko kategorizovani moteli nisu prisutni u ovoj opštini. Sva seoska domaćinstva većinski su rasprostranjena na padinama planine Goč, ali nijedno od njih nije podleglo kategorizaciji, te ih nismo uzeli u razmatranje. Radnička i dečija odmarališta, ne predstavljaju visokokategorisane smeštajne objekte, tako da u Vrnjačkoj Banji postoji samo jedan kompleks u kategoriji odmarališta koji ispunjava sve uslove i nivo komfora u skladu sa 4 zvezdice koje poseduje.

U tabeli broj 1. dat je pregled visokokategorizovanih hotela sa njihovom popunjenošću u toku jula, avgusta i septembra 2018.godine.

Tabela 1. Pregled različitih tipova hotela u Vrnjačkoj Banji sa cenom i procentom popunjenosti za jul, avgust i septembar 2018. godine

Tip	Ime	Kategorija	Procentat popunjenosti	Cena (RSD)	Prosečna cena (RSD)
Hotel	Aleksandar	****	72	7400	4745
	Cepter	****	75	7800	
	Slatina	****	100	4800	
	Breza	***	78	2470	
	Lider S	***	100	2500	
Garni hotel	Kralj	***	70	3500	

Izvor: Autori, prema podacima konkretnih smeštajnih objekata 2020.

Na osnovu pregleda različitih tipova hotela u tabeli br.1 na bazi jednog noćenja sa doručkom u dvokrevetnoj sobi može se zaključiti da su cene u rasponu od 2470 do 7800. Uviđa se da viša kategorija hotela (****) koja podrazumeva kvalitetniji nivo usluga poseduje i višu cenu, dok su hoteli sa tri zvezdice namenjeni široj grupi potrošača. Takođe može se zaključiti da je prosečna popunjenost veoma dobra i kreće se u rasponu od 70 do 100%, tokom sezone. Ono što je primetno je da cena i broj smeštajnih jedinica ne utiču bitno na nivo popunjenosti.

Tokom istraživanja hotelskih smeštajnih kapaciteta, uočen je izuzetno mali broj visokokategorisanih apartmana i garni hotela i to svega po 1 na teritoriji Vrnjačke Banje u kategoriji sa tri zvezdice. Njihove cene su više u odnosu na klasične hotele iste kategorije.

Tabela 2. Pregled visokokategorizovanih odmarališta u Vrnjačkoj Banji sa cenom i procentom popunjenosti za jul, avgust i septembar 2018.godine

Ime	Kategorija	Procentat popunjenosti	Cena (RSD)
Solaris Resort	****	72	6500

Izvor: Autori, prema podacima konkretnih smeštajnih objekata 2020.

Solaris Resort je jedino visokokategorisano odmaralište na ovom prostoru. Posедуje modernu opremu i nosi identitet najkvalitetnijeg velnes i spa centra, čije je korišćenje uključeno u cenu noćenja sa doručkom. S obzirom na to da je ovo odmaralište sinonim za kvalitet, visoke cene usluga koje pruža su u potpunosti opravdane.

Tabela 3. Pregled visokokategorizovanog privatnog smeštaja u Vrnjačkoj Banji sa cenom i procentom popunjenosti za jul, avgust i septembar 2018. godine

Ime	Kategorija	Procenat popunjenosti	Cena (RSD)	Prosečna cena (RSD)
Vila Otava Lux	****	50	3000	3690
Vila Opera	****	30	4300	
Vila Splendor	***	70	4700	
Vila Mavesa	***	70	2760	

Izvor: Autori, prema podacima konkretnih smeštajnih objekata 2020.

Privatni smeštaj u Vrnjačkoj Banji ima veliki udeo u ukupnom broju ležajeva. Najzastupljenije su vile i apartmani, s tim da vile poseduju konkurentsku prednost u odnosu na apartmane zbog mogućnosti pružanja usluge doručka. Međutim, ukoliko poredimo smeštajne jedinice u kategoriji sa 4 zvezdice, evidentno je da je za smeštaj u pojedinim apartmanima neophodno izdvojiti veću sumu novca, uprkos tome što se usluga bazira isključivo na noćenju bez doručka. S druge strane, apartmani sa tri zvezdice su skoro duplo jeftiniji od vila iste kategorije, te stoga i pristupačniji širem segmentu tržišta.

Krećući se putem bržeg tempa razvoja turizma, zahvaljujući lekovitim vodama i planinskom turizmu, Vrnjačka Banja je izgradila svoju konkurentsku poziciju u odnosu na druge banjske destinacije. U skladu sa tim Banja se kroz istoriju svog razvoja susretala sa različitim tipovima i zahtevima turista, te je bilo potrebno ulagati i razvijati smeštajne kapacitete različitih kategorija. Banja poseduje veliki broj visoko kategorisanih hotela koji pružaju bogatu ponudu i usluge u skladu sa kategorijom. Predstavljaju konkurenciju hotelima nižih kategorija, ali isto tako je potrebno izdvojiti veću sumu novca za boravak u istim. Shodno nižim cenama motela na tržištu njihovo postojanje u ovoj banji bi omogućilo veću diverzifikaciju cena. Konkurentska slabost Banje jeste i nepostojanje hotela sa pet zvezdica. U poređenju sa smeštajem u banjama i mestima zapadnomoravske regije uočili smo postojanje visokokategorisanih garni hotela u Čačku i Kraljevu, dok u Banji postoji samo jedan takav. [7] Sa druge strane, u banjama u okruženju kao što su Bogutovačka i Ovčar banja dominira smeštaj u seoskim domaćinstvima, dok je zabeležen izuzetno mali broj kategorisanih smeštajnih objekata. [8] Tom činjenicom se može objasniti i manja posećenost ovih banja u odnosu na Vrnjačku.

Upoređujući materijalnu bazu Vrnjačke Banje i drugih naselja, zapazile smo da Vrnjačka Banja, iako najrazvijenija, ne poseduje smeštaj u visokokategorisanim seoskim domaćinstvima, za razliku od drugih banja koje karakteriše znatno manji promet i izgrađenost. Kao reprezentativni primer izdvojili smo banju Vrujci kao znatno manju od Vrnjačke koja poseduje visokokategorisana seoska domaćinstva kao i gradsko naselje Ivanjica, poznato po seoskom turizmu koji za razliku od Vrnjačke Banje mogu pružiti smeštaj turistima i u ovom tipu smeštajnih jedinica. Njihova konkurentska prednost u odnosu na Vrnjačku Banju ogleda se i u činjenici da su cene usluga u seoskim domaćinstvima znatno pristupačnije, krećući se između 600 i 2000 dinara. [9]

4. Tražnja i popunjenost visokokategorizovanih kapaciteta u uslovima pandemije

Izmenjeni uslovi turističke ponude i tražnje u velikoj meri uticali su na velike promene, ne samo u privredi, već i u životima ljudi. Za analiziranje promenjenih uslova tražnje uzet je period od jula do avgusta 2020. godine. Period od marta do juna nije uziman u obzir jer naša, kao i sve ostale zemlje sveta nisu u tom periodu znale sa kakvim se virusom suočavaju pa su pribegle drastičnim merama

u cilju zaštite zdravlja i života ljudi, što je podrazumevalo zatvaranje granica, uvođenje vanrednog stanja policijskog časa, prekid vazdušnog saobraćaja i privremeni prestanak rada velikog broja privrednih subjekata. U takvim uslovima svi smeštajni kapaciteti bili su zatvoreni do kraja maja ili početka juna.

U međuvremenu, odnosno 13.04.2020. otpočelo se sa primenom seta ekonomskih mera koje je donela Vlada Republike Srbije i to u oblastima poreske politike, direktnih podsticaja privatnom sektoru, očuvanja likvidnosti preduzeća i ostale mere. U oblasti poreske politike odloženo je plaćanje poreza i doprinosa za privatni sektor, uz obavezu plaćanja najranije početkom 2021.godine, odlaganje plaćanja akontacije poreza na dobit za pravna lica, oslobađanje davalaca donacija od obaveze plaćanja PDV-a. Direktni podsticaji privredi odnosili su se na uplatu pomoći u visini od tri minimalne zarade za mikro, mala i srednja preduzeća, dok je za velika ta pomoć iznosila 50% neto minimalne zarade za vreme trajanja vanrednog stanja. Mere za očuvanje likvidnosti sprovedene su kroz programe finansijske podrške i garantne šeme za podršku privredi u uslovima krize COVID-19. Od ostalih mera treba izdvojiti podsticaje za stimulisane domaće tražnje. Ukupna procenjena vrednost ovog ekonomskog paketa je oko 608 milijardi dinara, što čini približno 11% BDP-a naše zemlje. [10] Ne treba zanemariti Odluku Narodne banke Srbije u cilju očuvanja finansijske stabilnosti u uslovima potencijalnih rizika uzrokovanih vanrednom zdravstvenom situacijom, a koja se odnosi na moratorijum za sve obaveze dužnika, koji nije kraći od 90 dana. Ova odluka se odnosila na sve dužnike koji to žele da prihvate, bilo da su fizička lica, poljoprivrednici, preduzetnici ili privredna društva. [11]

Osim ovih mera država je, kako bi podstakla razvoj domaćeg turizma subvencionisala potrošnju kroz dodelu vaučera u iznosu od 5000 dinara za usluge smeštaja u ugostiteljskim objektima izvan grada, odnosno opštine gde živi korisnik usluge i to u trajanju od najmanje 5 prenoćišta. Korisnici vaučera mogu biti penzioneri, nezaposlena lica, korisnici dodatka za negu i pomoć, radno angažovana lica čija zarada ne prelazi 70000 dinara, ratni vojni invalidi sa primanjima do 60000 dinara, nosioci aktivnog porodičnog poljoprivrednog gazdinstva i još nekoliko specifičnih kategorija korisnika. Građani su mogli da iskoriste vaučere samo sa ugostiteljskim objektima koji su imali ugovore o korišćenju vaučera. [12]

Ako pogledamo tabelu broj 4. o popunjenosti i cenama visokokategorisanih smeštajnih kapaciteta u opštini Vrnjačka Banja za period od jula do septembra 2020. godine možemo primetiti da je prisutan pad popunjenosti u gotovo svim smeštajnim kapacitetima i kreće se u rasponu od 35% do 5% u odnosu na isti period 2018. godine. Interesantno je zapaziti kako su i cene u smeštajnim kapacitetima veće u odnosu na period od pre dve godine i to od 4320 do 340 dinara za iste usluge.

Tabela br.4 Prosečna popunjenost i sa promenama cena visokokategorizovanih kapaciteta u opštini Vrnjačka Banja za period jul, avgust i septembar 2020. godine

Smeštajni objekat	Procenat popunjenosti	Promena cene u odnosu na 2018.godinu (RSD)	Prosečno povećanje cene (RSD)
Aleksandar *			+1990
Cepter	60	+660	
Slatina	95	+4320	
Breza *			
Lider S	100	+3500	
Kralj	50	+640	
Solaris Resort	56	+3650	
Vila Otava Lux	20	+1800	
Vila Opera	30	+1010	
Vila Splendor	40	-	
Vila Mavesa	20	+340	

**Smeštani objekti bili su zatvoreni u ovom periodu*

Izvor: Autori, prema podacima konkretnih smeštajnih objekata 2020.

Očigledno je da se period od početka pandemije (mart 2020) pa do kraja septembra 2020. godine kada je u pitanju ponuda i tražnja visokokategorizovanih smeštajnih kapaciteta može podeliti na dva perioda. Prvi period obuhvata potpuni izostanak kako ponude, tako i tražnje za smeštajnim kapacitetima i traje od marta do juna 2020. godine. U ovom periodu privredni subjekti su bili u opasnosti da zbog ogromnih gubitaka izazvanih nedostatkom prometa prestanu sa radom. Međutim setom ekonomskih i mera subvencionisanja potrošnje koje su počele da se primenjuju u drugoj polovini aprila izbegnut je najgori scenario za privredne subjekte u sektoru ugostiteljstva. Da je sezona donekle spašena u opštini Vrnjačka Banja govore podaci o popunjenosti kapaciteta u periodu od jula do avgusta. Iako je došlo do smanjenja broja inostranih turista u celoj zemlji zbog komplikovanih graničnih procedura povećao se broj domaćih turista koji nisu otišli na odmor u inostranstvo. Vidljivo i u nekim situacijama možda neopravdano povećanje cena smeštaja može da ukaže na pokušaj ugostitelja da smanje ili nadoknade gubitke izazvane pandemijom iz prvog perioda.

Velika finansijska sredstva kroz pakete pomoći dala su željene rezultate i smanjila negativne efekte krizne situacije na kraći rok, ostavljajući neizvesnost u pogledu trajanja i posledica koje kriza može ostaviti u budućnosti. Privredni subjekti su uspeli da prežive prvi udar, a da li imaju dovoljno sopstvenih rezervi za budući period veliko je pitanje, uzimajući u obzir da su državni resursi već prilično iscrpljeni i nisu neograničeni. Ono što može da ohrabruje, kada su u pitanju makroekonomski pokazatelji je da prema proceni MMF-a Srbija ima najmanji pad BDP-a u 2020. godini i najveći nivo rasta BDP-a u 2021. godini. Ovakvi pokazatelji govore o stabilnosti finansija, ali i slabom nivou industrijske proizvodnje i turizma, kojima su pogođene zemlje u okruženju. [13]

5. Zaključak

Kriza izazvana pandemijom virusa COVID-19 otvorila je brojna pitanja o načinu prilagođavanja privrednih subjekata novonastalim okolnostima kako bi opstali i nastavili poslovanje u budućnosti. Ugostiteljski i turistički radnici u opštini Vrnjačka Banja tu nisu izuzetak. Na osnovu analize poslovanja visokokategorizovanih smeštajnih kapaciteta u prvih šest meseci krize može se zaključiti da je i pored velikih problema, najveći broj uspeo da preživi na tržištu, pre svega zahvaljujući pomoći države. I pored neizvesnosti koja je prisutna moraju se pronalaziti alternativni vidovi smeštaja, koji bi mogli da premoste krizni period do ponovnog vraćanja u redovne uslove poslovanja.

S obzirom na to da ovo naselje ima značajan motivski potencijal za razvoj seoskog turizma, i da ruralni oblik prometa sve više dobija na značaju, verovatno da bi njegova afirmacija i kategorizacija objekata omogućili još veći doprinos celokupnom razvoju Vrnjačke Banje, diverzifikaciji aktivnosti koje su turistima na raspolaganju i povećanju konkurentnosti na tržištu. Ova opština bi kao jedan od najznačajnijih turističkih centara Srbije sa veoma dugom tradicijom trebalo da ide u korak sa promenama u turističkoj tražnji i da pokuša da odgovori na potrebe ljudi u izmenjenim okolnostima. Jedan od potencijalnih načina za to je uključivanje tradicionalnih seoskih domaćinstava u ponudu, čime bi se omogućilo turistima da osete život lokalnog stanovništva kroz svakodnevne aktivnosti u domaćinstvu, pravljenje hrane, poslove oko imanja i da se osete članom porodične zajednice te izgrade jedinstven doživljaj. Ovaj vid smeštaja se u doba pandemije pokazao kao jedan od najpopularnijih i najtraženijih, posebno jer gosti imaju povećanu potrebu za boravkom u prirodi. Takođe, kada je reč o privatnom smeštaju, osnovna prednost privatnih soba su niže cene, pristupačnije široj grupi potrošača, ali nedostatak konkretno u ovoj opštini je to što ne poseduju visoku kategoriju, koja bi diktirala više standarde pruženih usluga. Na ovaj način način privukao bi se i određeni broj inostranih turista, sa pretpostavkom da bi njihov broj rastao sa ublažavanjem posledica krize, otvaranjem granica i vraćanjem u redovno poslovanje vazdušnog saobraćaja, kao i turističkih agencija.

U poređenju sa smeštajnim kapacitetima u inostranstvu, pogotovo u banjskim mestima, Vrnjačka Banja bi trebalo još dosta da ulaže u kvalitet i raznovrsnost svoje ponude. Analizirajući banje u

evropskim državama (Karlove Vari, Kirali, Sečenji, Šmarješke Toplice, Terme Krka) može se zaključiti da poseduju znatno razvijeniju velnes i spa ponudu, terapijske usluge na višem nivou i modernije opremljene smeštajne jedinice. Ovi turistički centri bi Vrnjačkoj Banji trebalo da služe kao uzor za dalji razvoj i uspostavljanje ujednačenijeg odnosa između cene i kvaliteta, posebno u kriznim periodima. Povećanje konkurentnosti i prilagođavanje ponude mora da bude jedan od osnovnih prioriteta, kada se razmišlja o strateškim planovima ove opštine u budućnosti. U okviru banjske ponude mora da postoji i znatno razvijenija ponuda zdravstvenog turizma i zaštite kako bi se gosti osećali sigurno i zaštićeno u svakom trenutku.

6. Bibliografija

- [1] United Nations, World Economic Situation and Prospects, 2020, pp.9
- [2] Jovičić D., Osvrt na uticaj pandemije virusa COVID-19 na turizam, Eho.online, portal za kulturu informacija i komunikacija, 2020, pp.1-3
- [3] Praščević A., Ekonomski šok pandemije COVID 19- prekretnica u globalnim ekonomskim kretanjima, 2020, pp.12-14
- [4] Mahejka, M. М. Клима и њен здравствени значај у бањама Србије, 2003., Српско географско друштво, pp.31-35
- [5] <http://www.vrnjackabanja.co.rs/srpski/>, Turistička organizacija Vrnjačke Banje, 2019., pristupljeno 02.10.2019
- [6] <http://eeig.rs/SRP/produkti/Hotel.pdf>, Evropska privredna komora za trgovinu, zanatstvo i industriju, 2005., pristupljeno 02.10.2019
- [7] <https://turizamcacak.org.rs/turisticka-ponuda/ugostiteljski-objekti/>, Turistička organizacija Čačak, 2019., pristupljeno 04.10.2019
- [8] <http://www.kraljevo.com/kv-info/>, Turistička organizacija Kraljevo, 2019., pristupljeno 04.10.2019
- [9] <http://ivatourism.org/index.php/smestajuivanjici/turizam-u-selima-ivanjice/seoska-domainstva>, Turistička organizacija Ivanjice, 2018., pristupljeno 04.10.2019
- [10] Naled, COVID-19 odgovor Evrope uporedna analiza mera za podršku privredi , očuvanje radnih mesta, 2020, pp 8-10
- [11] Vesić T., Petronijević J., Ravić N., Rizik kriza u 21.veku i njihov uticaj na bankarski sektor, Trendovi u poslovanju, br.16, 2020., 2, pp.36
- [12] <https://vaucerisrbija.com/kako-do-vaucera>, Vaučeri za odmor u Srbiji, 2020., pristupljeno 12.10.2020.
- [13] Čeha N., Čeha M., Mere fiskalne politike u periodu corona virusa, Trendovi u poslovanju, br.16, 2020., 2, pp.15